

ЗЕМУНСКИ ГЛАСНИК.

Земунски Гласник излази Недељом у јутру. Цена му је годишња 5 форинти у банкнотама заједно са поштарином или достављањем у кућу. За предбројнике у Србији стане лист овај дукаат цесарски са поштарином. За Босну, Херцеговину и Стару Србију 60 гроша турских, ван турске поштарине, коју предбројници сами имају плаћати.

Број 17.

Предмату на Земунски Гласник прима из Аустрије Сопронска печатња у Земуну, из Београда и унутрашње Србије г. Велимир Валовић у Београду. Предбројници из Босне, Херцеговине и Старе Србије предброје се у плаћеним писмима код управе вилајетске печатње у Сарајеву. Без новаца никакве се не уважавају наручбине.

Турско-источна жељезница.

Последњи број „Јединства“ донесе чланак један под насловом „Може ли се Србија обићи аустријско-турском жељезницом?“ Вредно је да тај чланак и ми саопштите нашим читаоцима већ зато, што предмет, о коме говори, јако засеца у наш интерес. Турско-источна жељезница животни је питање по нашу варош, дакле је у дужности листу као што је наш, да сваку појаву, која се односи на то питање, пажљиво пропрати.

Стога и саопштавамо речени чланак из „Јединства“, но најпре ваља да споменемо и други чланак, који донесоше ових дана франкфуртске новине „Акционар.“ По овоме листу изискује интерес јужне Немачке, Француске па и Енглеске, да се цариградска пруга не повуче северу, него западу кроз Македонију и Арнаутлук до обале јадранског мора, где ће среством пароброда бити у свези са талијанском пругом. По том плану не само што би цариградска жељезница Србију обишла, већ не би се њоме користиле ни Босна ни аустријско-угарска држава.

Иако је „Акционар“ један лист који ужива добар глас у народно привредним стварима, то смо речени чланак само с тога навели, што је он тај предмет с новог гледишта посмотрио, а нама пристоји, као што мало пре рекосмо, да на сваку појаву у тој ствари нашу пажњу обратимо. Но важнији нам се виде основи у чланку „Јединства“, који овако гласи:

„У 31. бр. „Јединства“ читао сам чланак о гвозденим путовима по турској царевини, који је преведен из „Цукунфт.“

Писац истог имао је без сумње намеру, да представи опасност, која

Србији грози, ако жељеница њу обиђе, а с тиме као да је хтео њу побудити, да ма под каквим условима, на сваки начин по њу непробитачним, уступи грађење ових ма ком друштву.

Овај ми чланак исто онако необичан изгледа, као и неки планови, које сам пре неког времена гледао. То је била карта балканског полуострва са пројектованим правцима, којима ће гвоздени пут пролазити.

Карта је сва изшарана црвеним пругама, али кроз Србију баш ни један не пролази.

По нека се, с југа долазећи, приближује српској граници, али близу ње окреће у страну, и иде преко највећих вододела, највећих брда даље к северу, Србију обилазећи.

Људи су истина у стању, да изврше до сад невероватне ствари, но не знам ко ће избацити милионе у лудост, само да се унапређењу Србије науди? Па кад би то неко и учинио, зар се не би могло у Србији — било правитељством или приватним предузимачима — толико новаца наћи, да се Дунав веже са том пројектованом турском мрежом?

А ко би лакше пут подигао? Да ли онај, који има много дужи пут и неудобнији предео — кречни камен, као што је пројектовани преко Сарајева и Нов. Пазара к Ориду, или онај, који има краћи пут и бољу местност? Да ли је друштву предузимачком бољи изглед, кад је пруга за свезу двају истих места дужа или краћа? да ли кад иде кроз богат или нишан предео? Који ће од ова два пута имати мање трошка око подизања и одржавања, и према томе јевтинији подвоз и краће време са грављење и доцније за вожење?

Без сумње ће сва ова питања одговора добити на корист краћег,

удобнијег правца кроз Србију водећег.

Сад постоји из Цариграда телеграфска пруга преко Београда за Лондон и Париз, а друга преко Сарајева и Београда, дакле управо у правцу где би требало по географском положају повући жељезницу, и где се Ђефа ради намерава то учинити.

Пак и у телеграфу је онај преко Београда главан, а онај преко Сарајева споредан.

Код овог се не гледа толико на удобан предео, на дужину и т. д., јер трошкови овога су према оним од жељезнице сасвим незнатни, пак опет је нашем телеграфу првенство дато.

Да је баш долина наше Мораве онај правац, којим ће жељезница проћи, увидели су јасно Аустријанци.

Бечко учено друштво — по жељи своје владе — шиљало је конзула Хана, да размотри овај правац, и по томе да свој извештај поднесе.

Он је том приликом 1860. год. издао онај опис под именом „Пут из Београда у Солун“ чисто као научно дело.

Шест година доцније писао је у једном војничком листу о важности гвозд. пруге, која ће кроз Србију за Беч и Лондон ићи, а још једну годину доцније издао је другог издање свог горе наведеног путописа, где у уводу каже, да му је поглавито у дужности било, да провиди, да ли се може без великих тешкоћа провести пут из Београда преко Рама и Алексинца у Солун. Он ово сасвим за лако извршно оцењује. Уз то дело издао ја карту пројектованог правца за гвоздени пут, и није Ђефа ради смео с пута око Србије обићи, јер се без сумње удаљио од ласкратија, које писца свог чланка у „Цукунфт“ руководише.“

(Наставиће се.)

Земун. Свршени су избори за црквену скупштину у нашој вароши. Много је више бирача учествовало у изборном акту, него што смо се надали; 379 њих гласаше и показаше тиме да им је доиста црква и школа свети аманет, који им је заостао од предака, да га чувају и негују. Наши суграђани тиме посведочише да је у њих више родољубља него што је народни конгрес мудрости показао, кад је овакву комплицирату, навикама Срба са свим противну манипулацију при избору прописао.

Резултат избора наравно дознаће се тек онда, кад се буду гласови бројали; но толико се држи за извесно, да је она странка ипак најјача, која је на основу § 13. за то била, да се сви они изкључе од права бирања, који ништа не принесоме за цркву и школу. Ако је дакле противна странка мислила, да ће моћи продрети, ако се број бирача удвостручи, то се она преварила у рачуну, јер при свем том остала је у мањини.

Ток избора протекао је у највећем реду, а да се није при свршетку изборног акта открио некоректан поступак неких, неби имали шта особитога о њему јављати читаоцима. У четвртак пред вече, у који се дан свршио избор, наиђе неки бирач код г. Андрејевића, татора ст. цркве и члана одбора, што је избор руководио, на многе исписане са именима а и потписане изборне цедуље, које је том господину денело неко познато лице. Запитан од осталих одборника, какве су то цедуље, рече г. Андрејевић да су то изборне цедуље бирача, који ће доћи да их потпишу (а потписане беху!) При тим речима метне како г. Андрејевић тако и г. Пециковић цедуље у џеп. Општинари сматраше то за покушај, с којим се хоће гласови на незаконит начин да умноже, тим више, што су на неким цедуљама написана била и имена једног и другог општинара. Покушај ове двојице изазвао је код одборника највеће негодовање, које им изјавише општрим речима, и најпосле записаше тај случај у протокол. Господа Андрејевић и Пециковић оставише узбуђени дворану, што је мало затим и г. парох Н. Савић учинио. Г. Градоначелнику је пак јављено, да се наред појавио при избору, те је овај послао г. полицајадјункта Манцула, да види шта је, који је изборни

акат запечатио, почем је већ ноћ наступила била и седница се с тим заврши.

Том приликом ваља нам приметити, да се није опазила агитација странака пред избором, и ако би то било обична и легална појава у таквим случајима, наравно док не прелазе границе законом постављане. Похвалити нам ваља и ревност, коју показаше у том послу одборници. Одбор држаће сутра у понедељник седницу, у којој ће се наредити, да се гласови преброје. **Ж.**

(Општинско веће 15. фебруара. Наставак.)

Г. Градоначелник рече, да се општини ваља старати, шта ће да ради са видом варошким. Општина се обвезала, да ће за шест година на том земљишту јавно шеталиште начинити. Треба одредити, шта ће се с материјалом. Г. Градоначелник је тог мњења, да се цигле употребе за зидање канала, а са камењем, што ће се добити из порушеног зида, да се калдрмише рабациска махала. Г. Ђ. Солар ће на то приметити, да је онај камен, који се у види делом налази, сам кречни камен, који није за калдрму, но цигле моћи ће се употребити за канале. То ће најбоље знати, рече г. Пајић, текничка комисија одредити, коју ваља изслати са инцифером; а на примедбу г. Солара, да комисија не треба само из општинара да се састоји, предложи г. Пајић, да треба уз општинаре и стручњаци буду у комисији. Пошто је госп. Илић рекао, да је већ крајње време, ако се хоће промена да прави, да се посади што је нужно, решено је да осим општинара г. г. К. А. Петровића, Волча и Пајића, и г. варошки инцифер и г. полицајкомесар у комисији да буде, и да се умоли г. Фелбер и учитељ реалке г. Лајблер, да и они истој присуствују. До идућег општинског већа треба комисија да чини предлог.

Овдашње пољодељско друштво поднело је мајстрату неколико предлога односећих се на економију и скотоводство. Прво тражи, да власт настојава, да се из царских ергела и у Земун неколико ајгира пошаљу. Предлог тај, поднесен бившој општини, усвоји се и решено је, да се земалска власт замоли, да пошаље два ајгира са таксом од два форинта, а једног са таксом од пет форината, као што то бива у Павову. Општина ће се за арове и за стан момцима старати, као што ће се осветлење штале и стана из општинске касе платити.

Други предлог пољодељског друштва беше о субашама. Оно препоручује да се досаданњи измене са другима, а нови да су дужни и винограде одсад од марве чувати. Овај предмет изазвао је дебату. Г. Градоначелник прочита владање досадашњих субаша, из чега се види, да су двојица добри, други пак рђавог владања, који беху општени. На питање колико су субаша од потребе, рећи ће г. Волф, да је четворо доста, ако су добро плаћени, јер каква плата таква и служба. На то ће приметити г. А. К. Петровић, да није одвише, ако десет њих имаде, особито кад им је у дужности и винограде да чувају. Г. Волф ће на то приметити, да ту има још и других економа, па нека и они дају своје мњење у тој ствари. Нужно ће бити, да им се изда инструкција, како треба да се субаше владају. Ту је г. Игњат П. Јовановић рекао, да субаше треба поглавити на то да пазе, да се неби тачке краде, и на тај крај треба пазити што баштовани, пудари и пр. раде. Кад виде вели, да се који ошак дими, одмах треба да оду тамо, па да виде, да неби који ложио ватру на огњишту са тачкама.

Први варошки претставник г. К. А. Петровић рече: Молим за реч. Као што је повнато, наше субаше имају да чувају око 6000 јутара земље а уместо плате треба да примају од земљедржаца до 5 ока дотичне хране од јутра и 10 новчића од ланца ливаде. Но на жалост, ти људи често бивају оштећени, што им се мање каже да је посејано. Моја је дужност, рече, да то злоупотребе изнесем на видик. Ова изјава г. првог варошког претавника изазвала је жестоку опозицију од стране неких општинара који држе земљу. Особито је то за неистинито прогласио општинар г. М. Кеглић, и искао је да се субаше питају, је ли то тако. Субаше вели, добро знају, колико и шта је који посејао. За тим уђоше субаше у дворану, од којих се један изјаснио, да није истина, да су их неки земљеделци на тај начин оштетили, други напротив рече, да је пак бивало.

Пошто су још неки општинари у тој ствари говорили и пошто су се сложили због награде субашама, решено је, да се као и досад у име чуварине даје пет ока од сваког посејаног јутра и десет новчића од јутра ливаде.

Економно друштво молило је мајстрат, да се млади бикови набаве. Општина увиђа такође ту потребу, те је закључила, да се из општинске касе млади купе, а стари да се продају јавном лицитацијом. Општинарима г. г. Јовану П. Јовановићу, Јозефу Пфеферу и Михајлу Брашчу поверен је тај посао.

Пољодељска задруга обрати пажњу власти на опасност потопа, које може да буде за наше винограде што су у низи усљед грађења доломба на банатској страни. С тога она препоручује, да се о томе још напред ваља старати. Г. Градоначелник ће рећи, да то спада у делокруг нових наименованих инцифера за регулисање реке, којих ће у овом ђенералату два бити. Једном ће бити простор надгледања од Титела до Базијаша са седништем у Земуну, другоме од Базијаша до Оршаве. У свези с тим предметом стоји и регулисање Саве као и домова, што ће се крај њевине обале подизати. На питање г. Ђ. Солара, чије ли ће бити земљиште, рече г. Градоначелник, да ће то сабор ваљада решити.

Пољодељска задруга тражи за своје покушалиште још шест јутара земљишта што граничи са варошким баштом. Решено је, да се то дозволи на три године.

Док се о субашама дебатовало рече, г. полицајадјункт Манцул, да је он план израдио, по коме би се најбоље таксе од понаше наплатиле. Он је тај свој план написао, и моли за дозволу да га може општинском већу саопштити. Општинари пажљиво саслушаху тај доста опширан елаборат, у коме су изложене доста практичне мисли. (Другом приликом можда саопштићемо га читаоцима.)

Г. ђенерал уђе у дворану и поздрављајући општинаре заузме почасно место до претседника.

Људи што седе у рабациској махали предадоше г. ђенералу писмену молбеницу, којом ништу, да се у њиховом сокаку начини калдрма које ту само делом има, и ако је општина још пре десет година закључила, да се сваке године по један део калдрме направи. Они наводе, како је рабациска махала један од најстарији сокака земунских, и да се при свем том, што и они плаћају порезе и приреве, нимало не узима обзир на њихову потребу. Кад је блато нити кроз ту улицу могу кола да пролазе, нити шмрк у случају вагре ту може да уђе. Зими је не могућно деца да иду у школу због великог блата.

То тврди изслата комисија као и г. ђенерал, који се је лично о томе на самоме месту уверио. Али тако исто признаје да је општини немогућно свуда начинити калдрму, кад уз силне друге трошкове кубикхват камења 35 форината кошта. Он је тог мњења, да се ипак ваља побринути, да се тај сокак како му драго регулише.

Г. Градоначелник ће рећи, да је до општине да своје обећање закључком потврђено испуни, те да сваке године направи калдрме од 50 хвати дужине. На тај начин биће сав сокак за неколико година калдрмисан.

Решено је, да варошки инжињер до идуће седнице општини предлог поднесе.

На дневном реду беше одложени предмет о премештању вашара пред београдску капију, а кад је вода велика, држаће се вашар у вароши. За марву да се определи просторија од бежанијске капије до контумацког сипа, и то кад је вода велика, иначе ће се и марвени вашар држати на ледни. После подуже дебате многи општинари пристадоше на тај предлог, који је г. Градоначелник поглавито из тог уверка топло препоручивао, што ће се отуда знатно множити варошки приход.

(Свршиће се.)

— Ово дана видели смо, где се од пореских дужника наплаћује дуг војничком езекуцијом. Као што смо извештени, морала се власт тога непријатнога средства латити, кад дужници друкчије неће да се одзивају дужности својој. Царскога пореског дуга лањске и преклањске године има ф. 12000, општинског ф. 6712, ненаплаћеног интереса од општинских капитала 643 форинте.

— Од игранке, коју је приредио одбор у корист српско-народног позоришта у угорник прошле недеље код „црног орла“, било је чистог прихода 63 фор. 4 новчића а од добровољних прилога на исту цел 207 фор., свега дакле 270 фор. и 4 новч., коју је суму одбор ономад послао позоришној управи у Нови Сад пропратећи је овим писмом: „Позив управљављајућег одбора срп. нар. позоришта нашао је топла одзива код овдашњих родољуба, који се својски заузеше да нашем љубљеном мезимчету — народном позоришту — по силама својим у помоћ притеку, и да и они на олтар одржања његовог коју лепту принесу. У тој намери приредио је одбор неколицине грађана „игранку“ у корист нар. позоришта, и чист приход од те игранке беше 63 ф. и 4 н. а 207 фор. пало је од добровољних прилога по приложеном списку, дакле 270 ф. и 4 н. свега, коју своту шаљемо вама са жељом да се у фонат српско-народног позоришта уврети. У овом одбору заступљена беше и наша српско-црквена певачка задруга, која се моралним суделовањем у поменутом предузећу отличавала, а притом још и преко 50 ф. готовине приложила, с тога учтиво славну управу народног позоришта умољавамо, да се 50 фор. у име чланства за нашу оvd. срп. цркв. пев. Задругу урачунати изволе.“

Списак добровољних прилога на српско-народно позориште: Г.Г. Живко Васиљевић ф. 10, Светозар

Васиљевић и супруга 10, Коста Поповић 6.40, Пера и Софија Спасојевић 6, Мате Ивић 5.40, Светозар Л. Јовановић 5, Бока Л. Јовановић, ц. к. потпоруџик 5, Павсаније Деметриадес 5, Никола п. Бакић 4.20, Јоца Грковић, ц. к. капетан 4, Др. Милош Радојчић 2, Мита Руварац, капелан 2, Никола Савић, парох 2, Коста Манђуџ, ц. к. полц. ађунт 2, Коста Аврамовић 2, Карл Трешчик 2, Фердинанд Абиан 2, Фердинанд Ферко 2, Петар Панаотовић 2, Ђорђе Илчић 2, Коста Антоновић 2, госпођа Елисавета Сирах 2, Дим. Л. Николић 2, Бока Балко 2, Јоца Месаровић 2, Миша Милосављевић 2, Илија Лакетић 2, Ђорђе Милинковић 2, Мате Кеглић 2, Мита Р. Антоновић 2, Коста Стојковић 2, један родољуб 2, Др. Сигмунд Херцог 1, Крета Богојевић, ц. к. потпоруџик 1, Павле А. Николић 1, Максим Костић 1, Ђорђе Ђ. Јовановић 1, Срета Петронијевић 1, Мита Микшић 1, Сава Стојић 1, Маша Милинковић 1, Ђорђе Немаровић 1, Ђорђе Пантелић 1, Коста Ђорђевић 1, Јоца Милаковић 10, Стеван П. Марковић 5, Панта Барјактаровић 5, Стеван Вукомановић 4, Др. Јаша Милацковић 3, Чона Смедеревац 2, Мита Ј. Јовановић 2, Вацлав Хорејшек 2, А. Д. Јовановић 5, Живко Ј. Лончаревић 7, Алекса Солар 7, Бока С. Петровић 7, Милош Грабовачки 7, Ђорђе Романчић 5, Стеван Л. Милашиновић, учитељ 2, Мита Нешковић, учитељ 2, Вељко Петровић, учитељ 2, Никола Брашован, учитељ 2, Никола Димовић 2, Мита Гроздановић 2, један родољуб 2, Тонка Болманац 1, Бока Теодоровић 1, Стојан Поповић 1, Лазо А. Јовановић 1, Светозар М. Илић 1, свега 207 форината.

(Задружно.) Српска певачка задруга даје у суботу 1. марта у дворани код „анђела“ прву своју редовну беседу са играњом, рашта су позивнице већ издате. Распоред састоји се из ових осам парчади: 1. Поход из чешких народних песама, од Карла Бенда, певаће збор 2. Црногорство, од Ј. Игњатовића, говориће г. Ст. Л. Милашиновић. 3. Увертира(?) из чешких народних песама, свираће на гласовиру г.г. Слав. Јжичар и В. Хорејшек. 4. Вечер на Сави, од Зајице, певаће збор са пратњом гласовира. 5. Добра ноћ, тисац кроћ, лужичко-српска народна песма, певаће г-ђа Катица Јовановићева. 6. Али молим . . . , од М. Поповића, декламоваће г. В. Петровић. 7. Четворка из српско-народних најјева, сложио Слав. Јжичар. 8. Дечја симфонија, од Рамбергера.

— Једна немачка позоришна дружина почела је синоћ давати претставе у дворани код „анђела.“ Управитељ позоришта је познати овде г. Ремај.

— Из Сланкамена добили смо ово извешће: Код нас већ је конституирана црквена општина, којој је претседник поп наш г. Максим Живковић а потпретседник трговац г. Александер Натшевић. Прирез ради поповине на овај смо начин удесили. Надничари, што само кућу имају, плаћају ф. 1.20, граничари са $\frac{1}{4}$ сесије ф. 2.40, са $\frac{1}{2}$ сесије ф. 4.80, са $\frac{3}{4}$ сесије ф. 7.20, са целом сесијом ф. 9.60. Мајстори што имају кућу, плаћају ф. 4.20, они без куће ф. 2.40, трговци пак без разлике ф. 10; но ако осим трговине имају и гостионицу, плаћају и на ту поповину. Што се пак подизања парохијалног дома тиче, то ће се исти гради-

ти од прихода, што иде од 100 јутара земље, које сеоска општина како православнима тако и католицима од пашњака уступила. Кад будемо на тај начин подигли парохијални дом, после ће приход од речене земље бити средство, да се свештенику плата даје, те ће онда речени прирез престати. Пароху дајемо, док му општина не начини стан, годишње 68 фор. у име квартиргелда. — Овом приликом ваља ми похвално споменути братско понашање наше браће католика, којих двапута толико има у Сланкамену колико нас, но ипак су дозволили, да се од пашњака раван део нами као и њима за црквено просветне цели даде, и то не само привремено, него за свагда. — Сеоска наша општина мало што није у свом иметку претрпила велики уштрб. Без знања њеног беше интабулован наш пашњак од 1200 јутара због облигације од 11.000 форината, што је католичка општина остала дужна зидару Фуксу у Митровици, који је римску овдашњу цркву зградио, па му је издала речену облигацију. Дуг тај већином је прирезом памирен, што су људи кроз више година плаћали. При свем том беше облигација интабулована и претише општини са езекуцијом. Од стране регименте наређена је већ истрага због тога.

— О конституирању црквени општина имамо извешћа ова: да је у Бечкереку 120 општинара изабрано, између којих има 80 земљеделаца, дакле две трећине. Председник је М. Савић. Начин приреза није донешен још. — У Митровици после велики пречања и натеза такође је организована цркв. општина. И први јој задатак беше о начину приреза, из ког ће свештенство плаћати имати, да се саветује. Кључ је узет по стању имања и по душама уједно. — У Жабљу је било 240 бирача и општина која се конституирала прирез је учинила на парове без разлике имања. — У Сегедину је на сретеније општина проглашена, и учинила је као и она у Н. Саду и Суботици ограду против форме, по којој закључци нашег сабора од владе достављени, и што су измене у истим закључцима без сабора учињене. 30 скупштинара изабраше Мишу Лефтера за претседника. — У Вуковару био је избор општине учињен, али на тужбу судца Микшевића на св. патријарха би изаслана комисија, која је избор први уништила и нов одредила. На ово је општина тужбу на св. патријарха

даја и моли да се нов избор општине до даљег ислеђења обустави.

— „Застава“ доноси глас да ће народни конгрес сазван бити 1. (13.) маја.

— Из Беча јављају као врло поуздано, да ће на место краљевског комисара Аста у Новом Саду доћи Вилхелмо Тот, краљевски саветник у министарству унутрашњих дела. Тај ће нови комисар, кажу, кроз који дан бити у Новом Саду. — Пре једну десетину дана била је у Пешти једна новосадска депутација, која се жалила на сурово и незаконито поступање Астове према новосадским грађанима, особито према Србима.

— Сутра долазе цар и царица у Загреб. У пратњи царевој биће и гроф Бајст. Далмацију овај пар неће цар да посети, јер ће из Ријеке на војном броду у Полу, а оданде натраг у Трет. Говори се, да ће том приликом цар одлуку издати, којом ће се установити у хрватској престолници свеучилиште. У новинама се чита, да је можно, да ће се наш цар састати негде на граници са краљем талијанским Виктором Емануелом.

— И Сисчани хоће да се користе царевим доласком. Они спремише молбеницу, да се војни и Цивилсисак сједини у једну општину. Они склопише и паропловно друштво за реморкирање са четири реморкера и десет шлепова.

— Пре неки дан изишла је краљевска одлука, која прописује строге мере против нереда, који се све више појављују при изборима посланика за сабор. На многим местима, особито у горњој Мађарској бију се крвави бојеви између странака, те остају често неки мртви на бојишту. Тим нередима хоће се споменутом наредбом па пут естати.

— Из Букурешта јављају, да је некадашњи управитељ пошта и телеграфа румунских Фалкојано због тога што је тукао и мучио људе, осуђен на две године затвора, на губитак грађанске части, да плати судске таксе и да накнади 2000 дуката штете.

— Цар француски наредио је указом, да се Ламартин и Тронплон (који је умро исте ноћи с Ламартином) сахране о државном трошку.

— Грчки морски министар издао је окружницу, којом јавља брода-

рима, да су дипломатски одношаји са Турском обновљени, дакле могу грчке лађе опет пристајати у турским пристаништима.

— Шпањски кортеши, народна скупштина, и ако су већ пре више недеља рад свој започели, нису још прогласили, каква ће бити влада, републиканска или монархична. Већина посланика је за монархију. Привремена влада пак позвала је зета краљичиног, херцога монпансејског, да се врати на свој дворца у провинцији Андалузији, који је морао оставити са фамилијом, пре него што се преврат појавио.

— Краљевским декретом, скоро издатим у Лисабону, укида се сада ropство црнаца свуда у португизским населбама. Португизи беху од вајкада најгори рободржци и до најновије доба они поглавито водеше трговину са робљем са африканских обала.

— У прошли четвртак, 20. фебруара ступио је у звање ново изабрани северо-американски претседник Улис Грент.

НАРОДНА ПРИВРЕДА.

Беч, 22. фебруара. (Телеграм.) Шенице у Бур-у: банатске 85 1/2/89-фунт. по 4.35, 86 1/2-фунт. по 5.50, бачке 83 1/2/89-фунт. по 3.95, 84/89-фунт. по 4.05; шенице у Бечу: ст. београдске 88-фунт. по 4.78 за готово, мађарске 86/87-фунт. по 4.65, пољунске 86/89-фунт. по 4.45. Ражи у Бечу: словачког 71-фунт. по 3.40, шопронског 71-фунт. по 3.15. Мађарске зоби, транзито, 45-фунт. по 1.86, 48-фунт. по 2 фор. — Промета са шеницом беше 35.000 мерава.

Стање воде Саве.

Код Земуна:

У четвртак 20. фебруара: 5 с. 4 п. над нул. Снег.
„ петак 21. фебруара: 5 с. 4 п. над нул. Мутно.
„ суботу 22. фебруара: 5 с. 3 п. над нул. Суво.

Код Митровице:

У четвртак 20. фебруара: 3 с. 1 п. над нул. Снег.
„ петак 21. фебруара: 3 с. 4 п. над нул. Ветров.
„ суботу 22. фебруара: 4 с. 0 п. над нул. Суво.

III Земун, 22. фебруара. Ружно је време наступило после лепих пролетних дана. Од три дана имамо снега а ноћу мало мраза. С почетка недеље дуваше јаки, најпре западни ветар с кишом, после окрене северо-источни, који донесе снега. Некоко дана беше прекицута усљед непогоде телеграфска жица бечка, као и сисачка, те остадемо без курса. Сисачка линија још је прекицута, зато и нема у данашњем листу телеграма из Сиска о стању воде и времену,

Паровозно друштво издало је нов ред пловидбе путничких лађа у Ду-ву, по коме од 17. о. м. пароброди трипута на недељу полазе из Београда и Земуна за Пешту, и то вторником, четвртком и недељом, из Београда у 8, из Земуна 9 часова пре подне. Полазни ред осталих лађа није променут. У том новом полазном реду први пут се налази Београд као особена бродарска [дунавска] штација наведена. Као нову уредбу хоћу да споменем и то, да су овдашњој главној агенцији потчињене све друштвене агенције у Тиси до Сегедина.

Нехатошћу нашега извештача о простим теретним лађама, што пролазе савоушће, не можемо да јавимо за сваку лађу посебно, која је ове седмице прошла савоушће за Сисак. Само толико знамо да су прошле за Сисак пет лађа натоварених са 40.000 вагана шенице и 10.000 вагана кукуруза.

Земун. (Званично.) Глогоњска кумпанија панчевачке регименте обнародује, да се 28. о. м. даје под закуп алица позната под именом Хуја. Дражба се држи у кумпанијској штацији.

— Поштанским инспекторат јавља за нову поштанску свезу између Панчева и Бечкерека.

— У Шимановцу даје кумпанија 2. марта о. г. 400 јутара пашњана под закуп. Дражба се држи у кумпанијској штацији.

— У Ритопеку у Србији налази се један чамца, за који се незна чији је.

Панчево. Извештај о радњи панчевачке штедионице мес. фебруара.

Примање.

Готовина прошлога месеца	ф. 49642.12
Улови месеца фебруара	„ 12186.33
Уплаћене менице	„ 21703.61
Уплаћена меница реалног кредита	„ 800.—
Есконт менице реалног кредита	„ 21.75
Есконт обичних меница	„ 1021.95
Камата зајмова на залог	„ 3.46
Камата зајмова на непокретности	„ 156.—
Пристојбила на непокретности	„ 23.50
За писарину	„ 5.20
За штедионичке књижице	„ 1.70
	ф. 85565.64

Издавање.

Повраћени улови	„ 12667.14
Камате на улоге	„ 39.13
Есконтване менице	„ 52137.73
Есконтване менице реалног кредита	„ 1100.—
Здјмови на непокретности	„ 4700.—
За куповање папира	„ 10000.—
За плату	„ 396.66
За трошкове	„ 30.98
За наменштај	„ 7.60
Готовина за месец март	„ 4486.40
	ф. 85565.64

У Панчеву, 1. марта 1869. п. р.

Панчевачка штедионица.

Београд, 21. Фебруара. (о. д.) Радње оживише на нашој пијаци, особито болтацијске добро пролазише као и бакалска, али гвожђарској сметају рђави путеви и скупе ки-

рије. По житарека трговина стала је сасвим, само је у Смедереву нешто мало промета ове седмице у тој етруци било, где је купљено око сто хиљада ока шенице, којој је овде цена 72—74, ражи 56—58, јечму 52—56, зоби 54, кукурузу 50—52 гроша % ока.

И радња с продуктима много живља беше него прошле недеље, али мало има робе, од неке никакве нема на пијаци. Ове вам могу цене продуктима бележити: вуни 13—14 гроша ока; кожама овчијим маторим, од којих мало има, саланским 28, сељачким 24, козије саланске цене по 30 гроша, али их нема никаквих, козијим сељачким је пак цена 26 гроша. Јагњеће плаћа се по 17—18, јареће по 20, а кавлаци по 15—16 гроша пар.

Масти је цена $7\frac{3}{4}$ гроша, према је нема на пијаци, као што нема ни лоја, за који ишту исто толико као и за маст. Цеђеном меду је иста цена као и пропле седмице, нецеђеном пак је мало понустила; купује се по $2\frac{1}{2}$ гроша. Шљиве нуде по 115—120 гроша товар. Од воска плаћају оку по 27—28. Од зверки врло мало има на пијаци.

О новчаној радњи немам вам за никакве промене јавити, осим што су нови српски бакарни новци ушли у течај. Лепо су израђени, као што је и лик мученичког кнеза Михајла сасвим добро погођен.

Спсак, 16. фебруара. (А. Г.) Вести из иностранња, које јавише за падање цене храни као и за то, да су узимаоци свуда охладнили, проузроковаше да је и овде обрт са храном прошле седмице уопште ограничен био. Томе приносило је и то,

што железница не прима робу и што дукати падају. Али ниско стање воде учини, да су млинари приморани да намире своју потребу, те с тога је продато ШЕНИЦЕ 3400 вагана бачке 83/85-фунт. по 4.30 у колодвор стављено; 5000 вагана бачке 84/85-фунт. такође по 4.30, 4000 вагана тиске 84/86-фунт. по 4.40; 4000 вагана тиске 85/86-фунт. по 4.35—40—42; 3000 вагана тиске 85 $\frac{1}{2}$ /86-фунт. по 4.50 у колодвор постављено; 1000 вагана бечејске 86-фунт. по 4.60.

$\frac{3}{4}$ жита продато је 500 вагана 80-фунт. по 3.15, и 500 вагана 82-фунт. по 3.40; сремске пак наполице 1000 вагана 77/78-фунт. по 2.70. Босанске раже нерешетане продато је 400 вагана по 2.70. Јечма продато је 2000 вагана 68/70-фунт. по 2.20.

И ако су дошли неким палови да купе кукуруз, то ипак није с том робом знатно што рађено, јер једно су му цене доста ограничено прописане, а друго нема ни довољно нове робе на пијаци. Продато је 4200 вагана босанског транзита 83, 84/85-фунт. по 2.15; 1000 вагана српског транзита 82 $\frac{1}{2}$ /84-фунт. по 2.12; 6000 вагана банатског и сремског 83/84-фунт. по 2.20—22.

Седмични преглед курса на бечкој берзи.

	17.	18.	19.	20.	21.	22.
	Ф е б р у а р а					
Дукат цесарски	5.80	5.81	5.84	5.84	5.81	5.80
Сребро	121.—	121.25	122.—	122.—	123.90	121.—
5% металици	64.—	63.50	63.40	63.25	63.25	63.10
Ови с кам. мај—новем	—	63.50	63.40	63.25	63.25	63.10
5% народни зајам	72.—	71.50	71.10	70.60	70.80	70.40
Акције народне банке	723.—	773.—	736.—	732.—	733.—	730.—
„ кред. завода	294.80	298.30	301.50	300.40	300.30	297.40
Лозови 1860. године	104.60	104.—	103.20	104.80	104.75	103.60
Лондон	123.—	123.23	123.70	123.65	123.—	123.10

Пловидба местне лађе до 21. Марта.

Из Земуна у Београд, у 7 сахата у јутру.
 Из Београда у Земуна, у 7 и по сахата у јутру.
 Из Земуна у Београд и Панчево, у 8 сахата у јутру и у 12 и по сахата по подне.
 Из Панчева у Београд и Земуна, у 10 сахата пре, и у 2 и по сахата после подне.
 Из Земуна у Београд, у 5 сахата после подне.
 Из Београда у Земуна, у 5 и по сахата после подне.

Оглас.

На књигу **срећна кћи у оца и мајке** морална повест. Умољавам г.г. скупитеље, да ми што више предбројника без новаца скупе и имена пошљу, — а кад књиге приме, онда да ми новце пошљу. — Књиги је рок продужен, почем сада увиђам да сваки радије кад прими књигу плаћа, него напред.

Тома Теодоровић,
адвокат.

Anzeige.

Die Wohnung im oberen Stock im ehem. Matkovic'schen Hause in der Donaugasse, bestehend aus mehreren Zimmern, Küche u. s. w. ist vom 1. Mai l. J. zu vermieten. Näheres bei der Hauseigenthümerin daselbst.

Anzeige.

Der Unterzeichnete macht bekannt, daß man von ihm gut gebrannte Mauer- und Dachziegel in jedem Quantum und zu mäßigen Preisen bekommen kann.

Stefan Joksimović.

Објава.

Потписани јавља поштованој публици овде и у околини, да се код њега већ сад могу добити добро печене цигље као и цреп у свакој количини по умереној цени.

Ст. Јоксимовић.

Балкон од гвожђа

са свим нов и лепе конструкције продаје се у Земуна по умереној цени. Где? дознаје се у уредништву овога листа.

Menschenfreundliche Erinnerung

an die Leidenden, in Betreff des Gombos'schen

„Stärkungstrankes.“

Nachdem täglich briefliche Anfragen bezüglich des obgenannten Trankes an mich gelangen halte ich mich für verpflichtet, das leidende Publikum in Nachfolgendem zu verständigen;

1. Der ausgezeichnete Redakteur des „Egészégi tanácsadó“, (Der ärztliche Rathgeber), Herr Professor Dr. Peter, unterwarf den Stärkungstrank des Herrn v. Gombos einer Analyse, bezeichnete ihn in der zweiten Nummer seines Blattes als das wohlthätigste Hausmittel, und empfiehlt ihn jederzeit im Hause vorrätzig zu halten.

2. Laut glaubwürdigen Eröffnungen mehrerer Patienten haben meine bisherigen Verordnungen resultirt, daß der, zu großem, aber auch wohlverdientem Rufe gelangte „Stärkungskraft“ in Magen, Leber, Milz- und Nervenkrankheiten eine gute schnelle und sichere Heilwirkung übt.

Bisher pflegten wir die an den genannten, qualvollen Uebeln Leidenden, welche sich unter

unserer Behandlung nicht besserten, in die Bäder zu schicken; die Armen mußten ihre Leiden gewohnthermaßen tragen. Daß übrigens auch die Bäder nicht den erwünschten Erfolg hatten, das bezüglichen zahlreiche an mich gerichtete Zuschriften, während die Kur mittels des Gombos'schen Stärkungstrankes selbst dem Minderbemittelten noch immer billiger zu stehen kommt, als der Gebrauch jedes anderen Heilmittels.

Daß ich gegenwärtig bloß die genannten vier Krankheiten aufzähle, geschieht deshalb, weil nach den eingelaufenen Heilberichten, aber auch nach von mir gemachten Erfahrungen, die Heilwirkung des „Stärkungstrankes“ bei den erwähnten Krankheiten über jeden Zweifel sich erhebt, während in Bezug auf andere Krankheiten erst Versuche angestellt werden, die ärztlichen Gutachten demnach noch in der Schwebe sind, und erst auf Grund Zeugniß der Betreffenden abgegeben werden sollen.

Endlich 3. werden die Kranken jeder Art die sich bezüglich Gebrauchsanweisung des Gombos'schen „Stärkungstrankes“ an mich wenden wollten, dahin gebeten, ihre Vertrauensbriefe kurzweg und mit Weglassung jeder Zeremoniells abzufassen. Diese Gebrauchsanweisung wird so wie bisher jedem ohne Standesunterschied bloß aus menschenfreundlichem und keinem andern Interesse zugesandt werden.

In Semlin zu bekommen in der Conditorerei des Herrn Stefan Schull.

In Neusatz beim Herrn Franz Moser.

In Belgrad bei den Herren Bufovalta & Mitjovits.

Stuhlweissenburg, 25. Jänner 1869.

Dr. Schaller

Шпијун.

Историјска епизода.

(Свршетак.)

Исправник отпусти гостионичара, па седне да напише влади релацију, у којој вели, да је разгранатој завери у траг ушао. Он ту рече, да му је испало за руком, те је открио ствари, које довољно доказују, да се оно, што се поговарало о постојећој завери међу војском не може на лако узети. Још који дан, па ће моћи све крајеве завере похватати; после бала, који даје киразирска регимента, станујућа овде и у околини, биће у стању влади све појединости саопштити, те ће она услед његовог упутства, вели, моћи чланове тајнога друштва похватати.

Пошто је исправник то своје извешће у Петроград оправно, дао се извинити код официра, што су га позвали на бал, да не може доћи, јер је болестан.

Пред вече бала исправник упутисе преобучен као простак у гостионицу. Васиљевић држао је реч, па га проведе тако кроз плаву собу у дуварски удуб, да га нико опазио није.

Но и ако је Васиљевић умео, да удаљи за то време свакога госта и послужитеља са басемака, док је исправника у плаву собу проводио, то ипак није могао да то сакрије пред очима киразирског момка Павлова, коме је његов капетан дао налог да вреба да се неби који кришом увукао у плаву собу; но да пази, да га не би нико смотрио.

Павлов је таку позицију имао заузети, која му је допустила да ни један тренутак не губи из очију врата од басемака, и ако се чинио невешт шалећи се са девојкама у кухини.

Павлов је дакле видио, кад се је исправник кришом уз басемаке поцео, и упознао га је при свем том што овај преобучен беше, па знао је и то, да се исправник оним путем није вратио.

До поноћи остао је Павлов на својој стражи. У то време дође му капетан Мајборода и запита га: — Да ли ниси шта сумњиво приметио, Павлове?

Видио сам исправника! рече киразир.

— Ти се вараш, Павлове! Исправник је код своје куће па пије чај. Он се дао извинити, што је слаб, те неможе доћи на бал.

— Исправник је пре једног часа кроз врата од басемака и у ону собу ушао, где је стол за вечеру намештен. Беше преобучен у хаљине од кућевног слуге. Ја га врло добро познајем, јер често су ме њему са депешама слали.

— А судиш ли да је исправник још у плавој соби?

— Зацело, ако нема крила, па је одлетио, рече Павлов.

Капетан на то рече киразир, да више стражирити није нужно, па може ићи куд год хоће.

Из сале за игранку, што је један спрат била више, изиђу у тај мах више официра, јер је баш тада престала музика.

То су све били они, за које је у плавој соби намештен стол.

— Ја се нисам преварио рекне Мајборода својим друговима, задржавајући их да не уђу у јеловницу. Исправник је шпијун . . . Он хоће да прислушкује . . . Ја сам то одавно слутио. Није се бадава он у последње доба као лисица нама увлачио. Његово ми опхођење поста подозриво, ја почнем на њ да пазим. Баш сад ми Павлов тврђаше да је у плавој соби!

— Та није могуће! упадне потпоручик Граспков, где би могао да се сакрије? Плава соба има само један улаз. Мањ под астал? Друге собе до ње нема.

— Ја ћу вам показати где он може бити! Хајте само замном и чините се невешти.

Официри уђу у плаву собу.

Мајборода немим знаком покаже на удуб што га тапетска врата закривљаваху.

Официри се изненаде и немо одобре.

Они нису показивали да знаду да их ко шпијунисе. Обичне ствари беху предмет њихову разговору. Оне што доцније уђоше Мајборода немим знаком учини најљивима на тапетска врата, а они се одмах сете да иза њих мора нешто бити, па одмах почну забавом разговор.

Келнер је служио кафијаром, па кад је отишао да донесе друго јело, Мајборода на своје врату покаже с ножем као кад се глава сече. Они се међу собом разумеваху. Међутим разговор се није прекидао. Разговарало се о којекаквим маленкостима.

Мајборода извади из џепа један комад хартије, исцепа га на више парчади, сваком да по једно, а на

цедуљи, коју је за се задржао напише своје име.

Написата цедуљица пође од руке до руке. Сви га разумеше, и сваки на својој цедуљи напише своје име, даду их Мајбороди а он их мете у једну капу па их промеша. За тим пружи капу своје суседу. Овај разумеде шта хоће Мајборода па пружи руку те извуче једну цедуљицу. Ова цедуљица пође од руке до руке, сваки је угледа, и најпосле дође до Мајбороде.

Овај тек што је загледа прочита своје име сопствено.

Мајборода даде сада разговору са свим други правац. Заподене се разговор о малим пушкама. Мајборода почне да хвали своје мале пушке, што их је у Таганрогу купио да их нема бољих. Сваки сад почне да хвали своје оружје.

Па да пробамо! рекне Мајборода да би распру утишао самчим. Сваки од вас што подалеко седи има мале пушке код себе. Па сад да пробамо чија ће пушка на једном месту највећу рупу да изврти.

Официри пристану на предлог и сви оду у собу где стоје хаљине да узму своје мале пушке.

Кад је сваки своју пушку пуну у рукама држао, рекне Мајборода:

— Сад ћемо тако плутон да избацимо да ће цела кућа да дотрчи. Ја ћу да почнем, а чим ја опалим нека приступи други и нека гађа до руне што је мој местак учинио. Пуцаћемо без престанка — нишан је тапетски зид!

Већ Мајборода нанишани и за првом пуцњом зајечи други трећи четврти на скоро беше тапетски дувар испроваљиван од метака. Покад што се чињаше да се чује из дувара јецање — али нико непримети, пуцњава се угуши.

Плава соба беше већ пуна љубопитљиваца што су хтели да дознаду шта ће значити то пуцање. Између ових беше и гостионичар Васиљевић.

Кад је видео тачку коју су официри за нишан изабрали, спопадне га мртви зној и он промуца.

За име Бога . . . господо . . . станте . . исправник је иза тапете.

Исправник? викну официри као из једног грла бајаги зачуђено. Од куда исправник иза врата?

Васиљевић појури тапетским вратима издере их. У удубу лежаше дојиста исправник али мртав пробијен од пет шест, куршума.

Ето како се у апсолутној земљи вештачки извршују завере. После овог случаја посла влада два три своја висока лица једно за другим да ствар извиде, али сва тројица прођоше као исправник. Влада се окану истраге . . . ж.

Шпанија. ○

Догађаји што се до скоро догодише и још више се спремају у Шпанији, великог су значаја у историји светској. Јер изглед је да је коначну победу одржало либерално начело над поповско-апсолутним. Прилика је да Шпанија стане у ред сретних слободних народа, у чему јој је досад сопствена њена влада сметала, па зато ће вредно бити да читаоци наши што више чују о тој интересантној земљи.

Шпанија која је негда светско господарство имала западе с почетком нашег века у тако материјално и духовно сиромаштво, да никаквог уплива имала није и ако је по њеном положају створена да јој глава буде. По простору земаља што их у старом и новом свету захвата може се Шпанија и сада још бројати међу те велике државе, али не у велике силе. — Па и ако Шпанија као голема држава заузимље толико простора опет зато оста равнодушна за Европу. Чудном летарђијом згођени дремаху укочено чланови огромног овог државног склопа! Па ко је томе крив? Да ли сам народ? Не! боже сачувај, велику би неправду учинили кад би сву кривицу самом народу приписали. Истина има и он неког удела у тој кривици што се сам рачунао међу прве европске народе а за напредак у цивилизацији слабо се бринуо и упорно се одуширао изискивању сувременичког духа. Али највећи удео у тој кривици имају светски и духовни поглавари због себичних и саможивих намера својих; кроз векове задржаваху они народ затворен од уплива либералне цивилизације; сваку појаву слободног мишљења угушиваху они одмах у своме народу и ласкајући сујети деспотизма још из малена нападаху младе духове науком својих скучених начела. Такав наопачки правац у васпитавању духова култоваше тероризам и себичност светских и духовних поглавара, а притом још и велика запуштеност у самом народу учинише, да шпан. народ до наших времена беше слепо оруђе у

рукама непоштених и неразборитих поглавара.

Са овог чудног појава нужно ће бити да штогод о географичком положају Шпаније прозборимо пре него што приступимо излагању самог државног склопа.

Мало земаља у свету образује тако засебно цело као шпански полуострв. Са три стране окружен морем а на четвртој страни големим и дивљим Пиринејма развојена од Француске, изгледа као да га је баш сама природа хтела од остале Европе да одвоји. Па у унутарности непоказује Шпанија мање особености. Пространа површина од 4200 (цели простор Шпаније износи 9068 квадратних миља) квадратних земљописених миља, што се по негде на 4000 стопа диже а негде на 1500 стопа спушта. Силни брегови закриљују ову површину, од којих је кастилски брегови у две половине деле, на северу се подижу високи и неприходни Пиринеји а у унутрашности простире се велики планински ланац што у разним видовима земљу пресеца. Пиринеји и Сијера-Невада деле се у добљеним равницама, од којих су знатније равнице Еброва и Квадалквивирска долина. Кроз друге долине теку средње реке Дујеро Тајо и Гвадијана и друге реке, што све ускупа у Шпанији извиру а своју воду изливају у пограничка мора. Унутарности полуострва најлакше се приступити може и то кроз долину гвадалквивирску.

Тако видимо где су унутрашњи простори полуострва одељени не само од светског саобраћаја него још од периферијских делова и прибрежја шпанолских. Та је околност највећег уплива имала на образованост, политички склоп и домаћи живот, шпанског народа. А и за сами унутрашњи саобраћај слабо помажу Шпанији њене големе реке, јер толики водопади сметају згодном паровозу.

Што се њене спољне трговине тиче, кад пиринејски полуострв сравнимо са другим европским полуострвима, видимо да око њега нема толико морских рукава и залива, али опет има ваљаних пристаништа и прибрежја као на свакој страни: Балбао, Кадике, Гибралтар, Малага, те тако са свију страна стоји светској трговини отворен.

У климатологијском погледу има у Шпанији великих супротности, јер док је у унутрашности лети несношљива врућина, нека прибрежја уживају пролетњу благу климу, а док у централним равницама

мало или ни мало кише непада радују се Бискајски предели тропској обилности кишној. Дубоке снежне масе покривају високе брегове у горњој Арагонији и другим високим бреговима док међу тим у долинама и равницама приморских области поморанце сазревају и жито високо се дигне. Као што дивно шпанско небо дејствује на растевине, тако се у унутрашности њених брда налазе богате руде особито олова и гвожђа потом жива, со и т. д. који су мајдани још у време римљана цветали и састављали поглавити део финичанске трговине. Природа је једном речи Шпанију обдарила свиме оним чим се економија и радиност до цветања доводи и благостање грађана узвишава.

Шпански народ произлази из смешне келтијско иберских грана. Испрва за образованост и трговину његову уплива су имали најпре и најпре финичани, после картађенци а кад други пунијски рат поништи картађенску силу и Римљани овладају са свим Шпанијом, онда се смешна келтијско-иберека препороди са свим у римским начелима наравима, језику и обичајима. Но кад римско царство падне нови народи као вандала, готи и пр. појуре у Шпанију и тако се келтијско-иберски народ и с овима помеша и вековима усаврши свој језик. Што се вере тиче блага клима имала је утиска те се готи аријанске секте примише а романи (келто-иберци) католичке. Верозаконске препирке су готово до шестог века трајале и тада западно-готски краљ Рикардо са својим народом у католичку пређе. Сам фанатизам шпански пак изливао се на многобројне евреје.

Тако се у самом почетку средњег века образује она претерана ревност за вером која је поглавити узрок свима готово несрећама које су шпански народ до данас снашле. Томе су много помогли и неслоге између готских племена, што је учинило да Шпанију арапи покоре. Шпанске вође пиринејске и они што су се око круне борили позваше у помоћ Тарика, који 711. године осамнаестог априла с мноштвом својих непобедних чета фанатичких у битци на реци Гуадалете победи шпанолце где и сам последњи готски краљ Родриго падне. Сад се судба Шпанији преокрену, јер беше под уливом истока. Можда би се шпански фанатизам и угасио да су сарацени цео полуострв освојили и дуже га у својој области држали. Жарки

фанатизам којим они шпански народ покорише још већма је распалио претерану ревност његову за вером. Но бурност источњака стишавала се нагло те већ под владом мудрога Абдурамана из Кордове хришћани су смели да се звонима службе а епархијама управљали су хришћански епископи по своје закону. Но кад се арапи испрва појавише и победним знаком Шпанију поплавише, грозаху у суседној Француској. Али када храбри Карло Мартел Сарацене код Понтијера сасвим потуче, овде онде горски становници отпочеше борбу за ослобођење Шпаније, и мало по мало постадоше на северу две мале хришћанске државе (Кастилија и Арагонија), које једна другој руку пружише па удрушеним силама почеше озбиљски да раде на ослобођењу. Тада се слепа ревност за вером још жешће распали у шпанском народу и пође на руку хијерархији да га подјарми. Јер шпански народ одвојен од остале Европе природним приликама а у унутарњости домовице своје једнако борећи се с иноверцима и кад се ослободио није умео себи да избере стазу којом су на просветном путу пошли остали народи европски.

На развалинама мавријског царства, што се све више и више стропоштаване, подигну се више малих хришћанских државица, које се доцније у два краљевства претоне, арагонско на истоку и кастилијанско на југу. Затим варош по варош, предео по предео падаше арагонцима и кастилијанцима у руке. Најпосле кад се круна арагонска с кастиљском сједини падне и последња варош Гранада шпанолцима у руке, и тако се угаси сенка арапског господарства у Шпанији, што је готово 781 годину трајало.

Пад Гранаде и уништење арапског господарства у Шпанији, у јакој свези стоји са појавом што је цео свет покренуо — са проналаском Америке шпанском помоћу. Шпански народ тада жеднећи само за новцем, спољашњим блеском и славом доста у Америци нађоше свега тога. Али док су они готово до 16. века са исламом се борећи кретахке ратове водили, Европа је у миру напредовала. Па у самој почетку новог века бораху се Шпанолци са истом претераном ревношћу којом су се сви народи у кретахким ратовима борили. Но дивно је чудо, како Шпанолци свесни о брзом развију својих сила сасвим се друго-

јачије држаше спрам реформације него остали народи. Да ли су они морали да буду први борци за католицизам, са којим су хијерархија и монархички апсолутизам тешко скопчани? Не — нису морали, али по несрећи под гвозденом руком Фердинанда католичког и овога послеодовача они се као такви показаше. Весма лоша и лукава политика црквених и светских поглавара вешто је задржала и умножила фанатизам у Шпанији док је најпосле неучини разбојиштем верозаконских ратова, што шпанску силу потковаше а народ до крајњег сиромаштва и глупости вођаше. Освојење новог света, његови рудници и широки предели беху широко поље, на коме је шпански краљ знао вешто да награда лакомо племство, да их из државе удаљи а после да им сасвим силу сломије и што пре административну централизацију уведе. Честољубиви краљ Карло науми да напротив примеру тадашњих владоца европских сасвим у своје руке узме управу државе у свим струкама, и да поништи права, која су поједина места за своје заслуге добила. Но та намера његова нађе код привилегираних варошана отпор, особито код храбрих каталонаца, које је предводио славни народни човек Жуан де Падиља. Али краљевска власт победи својом изученом војском ове преставнике народне слободе у битки код Виљалара (1522.) где и сам Жуан де Падиља падне. Храбри каталонци, валенсијанци и арагонци вивластице. Тако од феудалне државе доше где им краљевска власт сасвим поништи њихова права и поста полицајска држава, од сталечног краљевства апсолутно. Саможива политика владе поништи и последњи зрачак народне слободе, те тако учини да се права свест и стара управа сломи у народу и тако шпански народ неосећа да му држава споља сјаји огромном величином својом, блеском и богатством државних и двореких класа, он беше сиромаш јер немађаше слободе, а и материјално сиромаштво није га мимоишло. И тако се на тржишту верозаконске слепарије и глупости народње подиже спалиште инквизиције које од г. 1481 - 1782. 31920 живих људи прождрло несретним огњем својим! . . . Но да се врх беда несретног народа наврши дођоше још ти ратови за престо, што су у Шпанији дванаест година беснили и шпански народ у два непријатељска стана

раздвојили и најсветије породичне свезе раскидали. Све те несретне прилике зададоше грдне ране истинском напретку. Ретко је било владалаца, који би се бринули да ове ране залече, нити из хапсбуршке нити из бурбонске династије. Истина је да се Карло трећи доста бринуо за благостање свога народа, али у главном и он је био као и сви европски владоци. Кад у Француској букну револуција, шпанска влада да би себе и народ од такве незгоде сачувала, ступи у свезу са француском републиком. Овај савез скупо је стао Шпанију, јер против Енглеза у морској битки код Трафалгара лиши се своје флоте, а и сувоzemска војска није боље прошла. У то год. 1806. почне се рат за независност американских насеобина. Финанција беше у највећем степеноу потрешена. Народ изгуби поверење к влади и једнако се бунио, и то јако оснажи честољубиве намере Наполеонове те свога брата Јосифа на шпански престо метне.

Али сад се шпански народ дигне као свестан човек, који слободу и независност тражи. Узалуд су биле сјајне победе Наполеонове. Шпанолци се онет скупљаху у чете и у битки код Бајлена шпански народ показа свету да Наполеонова војска није непобедна. Кад се пак сила Наполеонова на леденим пољима сруши, битка код Тулузе учини те се сврши рат за ослобођење од светских завојевача.

Овим ратом за слободу пробуди се свест у шпанском народу, те уставом од 19. марта 1812. у Кадиксу пренесе суверенство на себе и учини да више небуде наслеђество династија. У томе уставу било је све што јамчи за личну слободу грађанску и може се сматрати као узор слободњачких установа. Но таки устав, који је краљевску власт сасвим скучио, наравно да се влади није допадао. Краљ Фердинандо VII. није био благодаран што га је народ крвљу ропства избавио, већ поништи овај устав, подигне све пређашње апсолутне установе са инквизицијом и славне борце за слободу огласи као издајнике двора! Настадоше прогнанства, најбоље патриоте искусише злу судбину. Тако је Фердинандо умео да благодари шпанском народу што је и последњу кап крви пролио само да га ослободи! . . .

(Наставиће се.)